

บทที่ ๓

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

ในบทนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และบทบาทหน้าที่ในฐานะเจ้าคณะจังหวัดของพระเดชพระคุณพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ดังนี้

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ซึ่งจะศึกษาเฉพาะอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เห็นถึงปัญหา และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในการใช้หลักทฤษฎี และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันทั้ง ๖ ด้าน เป็นลำดับดังนี้

- ๓.๑ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง
- ๓.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา
- ๓.๓ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๓.๔ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่
- ๓.๕ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ
- ๓.๖ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- ๓.๗ สรุปบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระคุณพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๓.๑ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง

คำว่า การปกครอง (Government) หมายถึง การดูแล การคุ้มครอง การระงับรักษา หรือการบริหาร อีกนัยหนึ่ง^๑ หมายถึง การควบคุม ดูแลหมู่คณะให้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีระเบียบวินัยเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของหมู่คณะหรือของสังคมนั้นๆ ในพระไตรปิฎกมีคำศัพท์ที่ใช้ในความหมายว่าการปกครอง เช่น ปลาส อภิบาล เป็นต้น ถ้าจะมองไปถึงการบริหารคณะสงฆ์ พระพุทธองค์มิได้ทรงให้ความสำคัญกับผู้นำหรือผู้ปกครองมากนัก แต่พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับพระธรรมวินัยเพราะเหตุว่าพระธรรมวินัยไม่

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔๖

มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงได้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสกับพระอานนทว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแต่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๒ การปกครองในงานวิจัย นี้ หมายถึง การควบคุมและส่งเสริม การรักษาความเรียบร้อยดีงาม และยังหมายถึง งานในหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครองแปลว่า การควบคุมดูแลรักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ขอบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมทั้งตลอดควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ภายใต้เขตปกครองของตน ชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใช้ในการบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจการ และประชุมพระสงฆ์ในการในเขตปกครองของตน^๓

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน นอกจากจะใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองแล้ว ยังใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) แก้ไขปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๕ มาเป็นเครื่องมือในการปกครองด้วยเนื้อหาสำคัญในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ มีทั้งหมด ๔๖ มาตรา แบ่งเป็น ๘ หมวดสาระสำคัญ คือ การมอบอำนาจในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ทั้งหมด

พระราชบัญญัติโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ได้กล่าวว่า เจ้าคณะมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับและสั่งการ คือเป็นผู้ปกครองมีหน้าที่บริหาร และเป็นผู้ตรวจการ ภาคจะคอยให้คำแนะนำ การปกครองคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นพัฒนาวัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้วัดทั้งหลายได้สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกัน ทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการวางโครงการงานหรือการแบ่งงานมอบอำนาจหน้าที่ การทำงานเป็นทีมในระดับจังหวัดซึ่งต้องประสานการทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งพัฒนาส่งเสริมให้คณะสงฆ์ระดับท้องถิ่นเข้มแข็งมุ่งสร้างค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นทีมงานจะต้องรีบเข้าไประงับปัญหาให้ได้ หากระงับไม่ได้ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้หากมีการตัดสินใจผิดขึ้น จะต้องกระทำด้วยความยุติธรรม รวมไปถึงการแต่งตั้งพระสงฆ์ และการขอสมณศักดิ์อย่างโปร่งใส เพื่อที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การกำหนดนโยบายถือความเมตตา ความสงสารเป็นหลัก มีความเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล สงเคราะห์ช่วยเหลือ การปกครองคณะสงฆ์จะมุ่งเน้นพัฒนาวัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง การบริหารปกครองก็จะเป็นไปโดยความสงบเรียบร้อย ราบรื่น ไม่มีอุปสรรคอันตรายต่างๆ^๔

^๒ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔

^๓ พระธรรมญาณมุนี (ทอญ้อย กิตติทินโน), การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๓๙-๕๒ (อัสสัมชัญ).

^๔ สัมภาษณ์ พระราชปัญญาโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗.

ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ พระเดชพระคุณ ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีปัญญาญาณคือการใช้ ปัญญาพิจารณา การประพฤติประโยชน์ และหลักธรรม หลักอริยปทัศ ๓ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพละ ๕ พรหมวิหาร ๔ นำไปประยุกต์ในนโยบายการปกครอง ประพฤติประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยเสียสละ พร้อมใจ กันทำงานให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์แต่ละระดับต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ ในส่วนการพัฒนาารูปแบบการจัดระบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการ ปกครองมีดังนี้

๓.๑.๑ การกระจายอำนาจการปกครองอย่างเป็นธรรม

พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ท่านได้การกระจายอำนาจการ ปกครอง ท่านบูรณาการหลักธรรมกับหลักทฤษฎีได้กระจายอำนาจโดยดังนี้ พระเดชพระคุณ การ กระจายอำนาจการปกครอง คือ ท่านใช้หลักธรรมคำสอนของพระองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปกครอง คณะสงฆ์ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในคณะสงฆ์^๕ ส่วนมากท่านใช้หลักธรรมอริยปทัศในการปกครอง คณะสงฆ์ โดยเน้นให้พระสังฆาธิการเข้าถึงทุกชนชั้น^๖ พระเดชพระคุณท่านตระหนักว่างานบริหาร ปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่และละเอียดอ่อน เป็นงานที่ทำไม่สำเร็จ ต้องคอย ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา การมอบอำนาจและหน้าที่ใน การปกครองกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความเหมาะสมตามตำแหน่ง ตามความสามารถและมีอำนาจการ ตัดสินใจทำให้การทำงานมีความรวดเร็ว สามารถคลี่คลายสถานการณ์ ไม่เกิดการลุกลาม บานปลาย^๗

ผลของการกระจายอำนาจการบริหารการปกครอง ทำให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นการ ปกครองที่ครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่ม เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ตามเป้าหมายและนโยบายที่วางไว้ เข้าถึงปัญหาของคณะสงฆ์ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และยุติธรรม ส่งผลให้คณะสงฆ์ภายในวัด เป็นสถาบันที่มีความเจริญมั่นคง กลมเกลียว สามัคคี เรียบร้อย น่าเคารพ น่านับถือ น่าสักการบูชาของ พุทธศาสนิกชน

๓.๑.๒ การสร้างค่านิยมที่ดี

พระเดชพระคุณท่านได้สร้างค่านิยมที่ดี เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ อันจะ ก่อให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ได้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายคณะ สงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ ประกาศมหาเถรสมาคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่หมู่ คณะสงฆ์ และในด้านการปกครองซึ่งเป็นไปตามกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นระบบตามสายการบังคับบัญชา ที่จะเสนองานมาตามลำดับ ไม่เข้าไปก้าวก่ายโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ที่สูงกว่า อันจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

^๕ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิจดินเวศน์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูพิศาลธรรมนิเทศ, เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน , ๑๑ กันยายน ๒๕๕๗.

^๗ สัมภาษณ์ นายสุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน

ที่ดีของคณะสงฆ์ เพื่อความสามัคคีของหมู่คณะสงฆ์^๘ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่หมู่คณะสงฆ์อีกทั้งมีการเคารพสิทธิเด็ดขาดผ่านการพิจารณาไตร่ตรองคามสายระบบการบังคับบัญชา ไม่ก้าวก่ายวุ่นวาย โดยอาศัยตำแหน่งบังคับหรือการหาประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ที่ตนมีอำนาจ อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีของของคณะสงฆ์ เพื่อความสามัคคีของหมู่คณะสงฆ์^๙

ผลของการสร้างค่านิยมที่ดีในการปกครองโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย^{๑๐} หลักอภิธานิยธรรม^{๑๑} และหลักความเสมอภาค ทำให้คณะสงฆ์ภายในวัดประกอบด้วย รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกรูป เลขาธุการ และผู้ช่วยเลขาธุการทุกตำแหน่งของเจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณรได้รับทราบถึงนโยบายใหม่ๆ ของคณะสงฆ์ ได้ทบทวนบทบาท อำนาจ หน้าที่ ข้อวัตรปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช นำมาปรับปรุงดำเนินงานบริหารตามอำนาจ หน้าที่ และเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างคณะกรรมการบริหารวัดด้วยกัน เกิดความสามัคคีในคณะสงฆ์ เกิดความสะดวกสบายในการศึกษาประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่เบียดเบียนกัน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการพัฒนาชีวิตให้เกิดประโยชน์สุข และอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย

๓.๑.๓ การมีความยุติธรรมในการตัดสินอธิกรณ์

การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์และการลงนิคหกรรม วินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในพระสงฆ์เป็นอำนาจหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งที่กำหนดไว้ ดังปรากฏในข้อ ๗ (เจ้าคณะใหญ่), ข้อ ๑๐ (เจ้าคณะภาค), ข้อ ๑๕ (เจ้าคณะจังหวัด), ข้อ ๒๐ (เจ้าคณะอำเภอ) และข้อ ๒๕ (เจ้าคณะตำบล) ซึ่งความบัญญัติเหมือนกันในผู้ปกครองคณะสงฆ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค^{๑๒} นอกจากนี้ยังครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องของนิคหกรรมซึ่งเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าปรับอาบัติแก่ผู้ละเมิดตามสมควรแก่ความผิด โดยอนุญาตให้สงฆ์ลงโทษแก่ผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัย^{๑๓} นับเป็นปัญหาในการปกครองคณะสงฆ์อย่างหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์เป็นอย่างมาก เพราะเมื่อใดที่เกิดปัญหาขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ ก็ไม่สามารถที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปเกิดความไม่เลื่อมใสศรัทธาต่อ

^๘ สัมภาษณ์ พระราชปัญญาโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗.

^๙ สัมภาษณ์ พรครูปริยัติกิจดินแดน, เลขาธุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๓๔.

^{๑๑} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๑๕.

^{๑๒} กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) อำนาจหน้าที่เป็นดังนี้ (๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

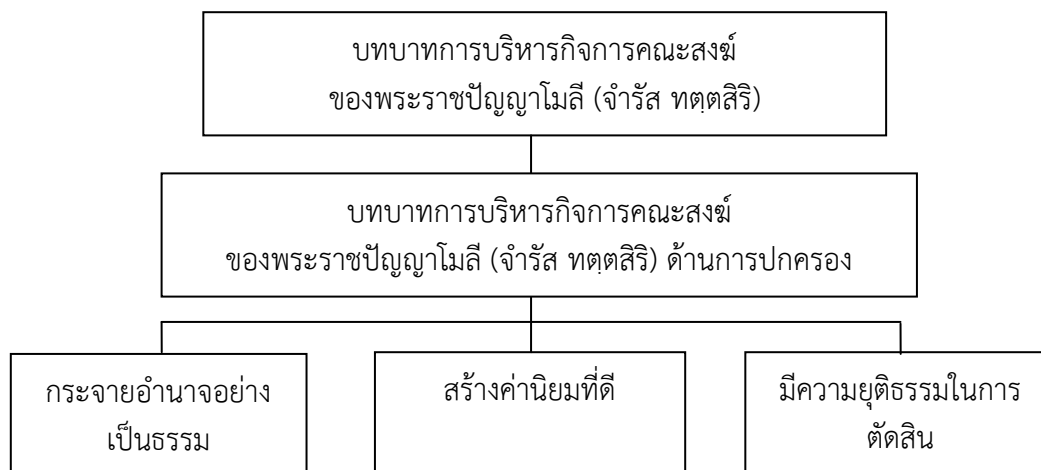
^{๑๓} ประกอบด้วย ตัชชะนียกรรม นิยสกรรม ปัพพาชนียกรรม ปฏิสารณียกรรม อุกเขปนียกรรมและตัสสปาปิยสการกรรม

ระบบและสถาบันสงฆ์ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลง “นิกกรรม” ที่ว่าด้วยการลงโทษตามสมควรแก่ความผิดให้มีความหมายแคบกว่าอธิกรณ์ โดยหมายเอาเฉพาะอนุวาทิกรณ์ที่มีผู้โจทก์กล่าวหาพระภิกษุว่ากระทำความผิดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย^{๑๔} และการพิจารณาวินิจฉัยลงนิกกรรม ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาออกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยมีกระบวนการปกครองพิจารณาวินิจฉัยใน ๓ ระดับ คือ การพิจารณาขั้นต้นชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา ให้เป็นไปตามลำดับขั้นของสายการบังคับบัญชาในองค์กรสงฆ์ความยุ่งยากในการพิจารณาวินิจฉัยนิกกรรม คือ การที่พระสงฆ์ที่เป็นผู้ต้องอธิกรณ์หรือเป็นผู้วินิจฉัยอธิกรณ์นั้น บางครั้งมีสายสัมพันธ์ต่อกัน เช่นเป็นพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสกับลูกวัด ทำให้ยากที่จะพิจารณาความผิดนั้นๆ เพราะมีความเกรงใจกันและเคารพต่อกันเป็นการส่วนตัว เมื่อทำการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ จึงทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นได้ ทำให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปเกิดความคลางแคลง

ดังนั้น ในการพิจารณาอธิกรณ์และการลงนิกกรรม ผู้นำคณะสงฆ์จึงควรจัดให้มีพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง ตลอดถึงมีความรู้กฎหมายในฝ่ายราชอาณาจักรด้วย โดยการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอธิกรณ์และลงนิกกรรมแก่ผู้ประพฤติผิดตามสมควรแก่โทษนั้นๆ อันจะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์มีความเป็นอิสระจากทุกฝ่าย ทำให้เกิดการพิจารณาอธิกรณ์เป็นไปอย่างรวดเร็วและยุติธรรมดังในสมัยพุทธกาล ที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งให้พระอุบาลี เป็นผู้มีเอตทัคคะทางพระวินัยเมื่อเกิดอธิกรณ์ในคณะสงฆ์ ก็ให้ท่านรับเป็นธุระในการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ที่เกิดขึ้น

ดังนั้น บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการปกครองสามารถสรุปได้ดัง แผนภาพ ที่ ๓.๑ ดังนี้

^{๑๔} พระวิสุทธิโสภณ, (การปกครองคณะสงฆ์ไทย), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า ๑๐๒.



แผนภาพที่ ๓.๑ แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ)

๓.๒ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ^{๑๕} เป็นกิจการอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการ ดังที่กำหนดไว้ในหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดวิธีการดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาให้เป็นไปด้วยดี แต่ปัญหาที่สำคัญคือจนถึงปัจจุบันนี้มหาเถรสมาคมก็ยังไม่มีการวางระเบียบข้อกำหนดหรือวิธีการไว้แต่อย่างใดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา

สวนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่าเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้กำหนดให้เป็นที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีจัดด้วย^{๑๖} ดังนี้

- ๑) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
- ๒) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด
- ๓) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีจัดด้วย

จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการเป็นธุระเรื่องการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด ที่กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งใน

^{๑๕} ขำเลียง วุฒิจันทร์ และคณะ, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๓๘๗.

^{๑๖} พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, หน้า ๔๒-๔๓.

สวนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนของพระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างเด็กและเยาวชน ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญของศาสนาอีกประการหนึ่ง ก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้ จะทำให้เยาวชน และคนในสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการ ศาสนศึกษาดังกล่าวจะประสบผลหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ ผู้บริหารการศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการ แสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์การจัดการศาสนศึกษานั้น ด้านที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วย จัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้ และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการ ศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของพระสงฆ์

ในการจัดการศาสนศึกษาของสงฆ์เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งมีตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน การจัดการเรียนการสอนและการบริหารสำนักเรียน วัดและท้องถิ่นดำเนินการเองโดย คณะกรรมการการศึกษาคณะสงฆ์ไม่ได้เข้าไปดูแล และไม่มีการเบียดเบียนด้วยการบริหารสำนักเรียน การ จัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องของแต่ละวัดที่ดำเนินการเอง วัดใดที่มีเจ้าอาวาสเอาใจใส่เป็นกิจธุระด้านการ เรียนการสอนของวัดนั้นก็ไปไปด้วยดี ส่วนวัดที่เจ้าอาวาสไม่ให้ความสนใจก็ปล่อยให้ไปตามยถา กรรม ทำให้ในท้องถิ่นห่างไกลจากตัวเมืองหรือชนบท บางพื้นที่ไม่มีการเรียนการสอน การศึกษาของ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ปรากฏเฉพาะในเมืองใหญ่ๆ หรือเมืองหลวงเท่านั้น ทุกวันนี้ กล่าวได้ว่า พระภิกษุ สามเณรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาตามยถากรรม กล่าวคือ ต้องชวนช่วยศึกษาเอง ขณะที่หลักสูตร การศึกษาก็ล้าหลังขาดการพัฒนาทั้งเนื้อหา วิธีการเรียน การสอน และอุปกรณ์^{๑๗}

สภาพการณ์การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน กล่าวได้ว่ามีปัญหาการดำเนินงานแทบทุก ด้าน คือ ในส่วนของระบบการศึกษาก็มีหลายระบบ แต่ละระบบก็มีสังกัดที่แตกต่างกัน และไม่เชื่อมโยง กัน ไม่เกื้อกูลกัน ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างทำกันไปคนละทิศทาง บางทีก็ขัดแย้งกัน สร้างความ ขัดแย้งทั้งในจิตใจพระภิกษุสามเณรที่เล่าเรียนและสร้างความขัดแย้งในการดำเนินการทั่วไป^{๑๘} ทำให้ขาด เอกภาพในการศึกษาไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งการขาดองค์กรที่จะรับผิดชอบในการ

^{๑๗} พระไพศาล วิสาโล, พระธรรมปลูก กับอนาคตของพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๑.

^{๑๘} คະນິงนิตย จันทะบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มประสานงานเพื่อสังคม, ๒๕๓๒), หน้า ๙๖-๙๗.

บริหารและดำเนินการโดยตรงและขาดเงินทุนขาดครูที่เป็นบุคลากรดำเนินการเป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม^{๑๙}

พระเดชพระคุณท่านนั้นเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญในการศึกษาของคณะสงฆ์และมีการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คณะสงฆ์ร่วมกันทำงานด้านการศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้นำนองค์กรสงฆ์ระดับต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จะสามารถประยุกต์ด้วยภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาดังนี้ การพิจารณาในการใช้ปัญญา (การมีวิสัยทัศน์) ควรมีหลักธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ สามารถอธิบายรูปแบบการพัฒนา คือ พระเดชพระคุณท่าน เป็นผู้ที่ตระหนักเห็นการณ์ไกลว่าการศึกษาเป็นฐานรากที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคณะสงฆ์ให้เจริญก้าวหน้า จึงให้การสนับสนุนการศึกษาและคัดสรรบุคลากร เพื่อช่วยถ่ายทอด ให้คำปรึกษาด้านเนื้อหา ไม่กระจุกตัวและจำกัดวงในวัดใดวัดหนึ่งแต่ให้ครอบคลุม เพื่อการศึกษาและการสร้างความมานะในการศึกษา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงยั่งยืนนาน^{๒๐} อีกทั้งยังมีการจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการในระดับชั้นต่างๆ ดังที่ระบุไว้ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” ว่า โดยเนื้อหาสาระก็คือการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตตนั่นเอง ซึ่งผู้นำนองค์กรสงฆ์ระดับต่างๆ ต้องมีวิสัยทัศน์ในด้านการศึกษา ได้แก่ การสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตตนั่นเองซึ่งผู้นำนองค์กรสงฆ์ระดับต่างๆ ต้องมีวิสัยทัศน์ในด้านการศึกษา ได้แก่การสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในการปกครอง ให้มีการพัฒนาความรู้ในทางพระพุทธศาสนาให้แตกฉาน

พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาภาษาบาลีและนักธรรม นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการ พระภิกษุและสามเณรได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน) อีกด้วย ซึ่งเป็นการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ให้มีความรู้และความสามารถ ในอันที่จะเป็นกำลังสำคัญของการรักษาและเผยแผ่พระศาสนา ผู้นำนองค์กรสงฆ์จึงควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ในสังกัด ได้มีการศึกษาในด้านต่างๆ ตามที่มหาเถรสมาคมได้

^{๑๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริสุตาภิณฺธ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งหัวช้าง ,๖ ธันวาคม ๒๕๕๗.

กำหนดไว้ ด้วยความเอาใจใส่อย่างแท้จริง ตลอดจนดูแลและอุปถัมภ์ในด้านปัจจัย ๔ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี
ควรแก่การศึกษา^{๒๑}

พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ได้บริหารตนเองให้เป็นผู้บำเพ็ญที่ติดตามหลักพรหมวิหาร
ธรรม โดยจะต้องบริหารจัดการให้สมดุลทั้งพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ นอกจากนั้นแล้วในการบริหารคณะ
สงฆ์ ถ้าหากให้น้ำหนักที่หลักธรรมคือ อุเบกขามากเกินไปแล้ว ก็อาจจะทำให้คณะสงฆ์เสื่อมเสียได้ ท่านเป็น
ผู้ให้ที่มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ส่งเสริมสนับสนุน พระสงฆ์ โดยไม่แบ่งแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก ทำตัวเสมอ
ต้น เสมอปลาย ตั้งมั่นในคุณธรรม^{๒๒} และหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ การให้ ได้แก่ การจัดให้มีการศึกษาในทาง
พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก ได้แก่ การพูดเพื่อให้กำลังใจแก่พระภิกษุ
สามเณรผู้ทำงานในโครงการเหล่านั้นและให้ผู้ทำงานได้เห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อจังหวัดลำพูน
อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ได้แก่ การแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่นว่ากิจนี้ควรกิจนี้ไม่ควร สมานัตตา
ความมีตนเสมอ ได้แก่การเห็นความสำคัญของการศาสนาศึกษาว่า ทุกคนควรมีโอกาสได้รับการพัฒนา
คุณภาพชีวิตไม่ว่าเด็กเยาวชนหรือประชาชนทั่วไป แม้กระทั่งพระภิกษุ สามเณรเองก็ตาม ควรที่จะได้รับ
การพัฒนาเหมือนกัน^{๒๓} ดังนั้น ผู้นำที่มีความสามารถในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังมีกำลังใจในการ
ทำงาน มีการอธิบายตามลำดับจนเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ผู้นำองค์กรสงฆ์ จึงต้องเป็นผู้ที่รู้จักการใช้
คำพูดที่ดีในการจูงใจให้มีการอธิบายตามลำดับให้เกิดความกระจ่างในเนื้อหา เพื่อให้ผู้ตามมีกำลังใจในการ
ทำงาน

๓.๒.๑ ผลงานด้านการศาสนาศึกษาของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๓.๒.๑.๑. จัดตั้งมูลนิธิโรงเรียนหอปรียัติศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร
(แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา) สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปัจจุบันมี พระราช
ปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าอาวาส พระอารามหลวง วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เป็นผู้จัดการ
พระมหาพิศดาร ปิยวณฺโณ เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยได้เปิดทำการบริหารและสอนหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้นและ ตอนปลายแก่พระภิกษุ สามเณร ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช
๒๕๔๒ จำนวน ๓ หลักสูตร ดังนี้^{๒๔} คือ

ก.) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖
(ม. ๑ - ม.๖)

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยาทร, เจ้าคณะอำเภอบ้านโฮ่ง , ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระเทพวรสิทธาจารย์, รองเจ้าคณะภาค ๗ , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูโสภณรัตนโชติ, เจ้าคณะอำเภอมะนัง , ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสรุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐
กันยายน ๒๕๕๗.

ข.) หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก

ค.) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สอนชั้นบาลีไวยากรณ์ ถึงชั้น ประโยค ๑ - ๒ ถึง ป.ธ. ๗

โดยได้พยายามทำการส่งเสริมให้ พระภิกษุสามเณร และเด็กเยาวชนมีการศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัยและสามัญศึกษา จนสามารถนำไปเป็นประทีปส่องทางเดินดำเนินชีวิตให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ในอนาคต เป็นศาสนทายาทที่ดีเป็นพลเมืองที่ดีของชาติบ้านเมืองต่อไป

๓.๒.๑.๒. สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาศาสนศึกษาตามสถานศึกษาต่าง ๆ โดยได้ถวายการอุปถัมภ์เรื่องทุนการศึกษา และส่งเสริมให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา ณ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้^{๒๕}

ก.) พระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม-บาลี-สามัญศึกษาโรงเรียนหอบริยัติศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย

ข. ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ทั้งนี้ได้ถวายการอุปถัมภ์บำรุง ให้ที่พักจำพรรษา ถวายทุนการศึกษา เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายค่าภัตตาหาร อุปกรณ์การศึกษา เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ตลอดจนได้ถวายความสะดวกสบายด้านต่าง ๆ ตามสมควรแก่สมณสาธูป

๓.๒.๑.๓. รับกุลบุตรลูกหลานของชาวบ้านโดยทั่วไปที่มีฐานะยากจนมาเข้ารับการบรรพชา เป็นสามเณรหรือเป็นศิษย์วัดแล้วส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษาระดับ ต่าง ๆ โดยได้ให้การอุปถัมภ์ปัจจัย ในการเป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียนตามสมควร

๓.๒.๑.๔. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ เครื่องเด็กเล่น และ จัดตั้งกองทุนอาหารกลางวัน กองทุนนมดื่มเสริมสุขภาพ เพื่อมอบให้กับโรงเรียนต่างๆ ในเขตชนบทของ จังหวัดลำพูน เชียงใหม่ เป็นประจำทุกปี

๓.๒.๑.๕. ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหลุก จัดงานวันเด็กแห่งชาติ ภายใน ชุมชนหมู่บ้าน โดยการมอบทุนการศึกษาให้กับกุลบุตรกุลธิดาที่เรียนดี มีการแจกขนม อาหารกลางวัน แจกอุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์กีฬาให้กับเด็กที่มาร่วมงาน และร่วมแข่งขันเกมส์ต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี

๓.๒.๑.๖. ให้ความอุปถัมภ์แก่การสอบพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลีสนามหลวงโดยรับ เป็นเจ้าภาพทุนการศึกษา ภัตตาหารเพล และน้ำปานะทุกปี มิได้ขาด

๓.๒.๑.๗. ให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์ อำเภอต่าง ๆ และคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนมาโดยตลอด

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิจจิณฺเฐน, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

๓.๒.๑.๘. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การกีฬา เครื่องเด็กเล่นและจัดตั้งกองทุนอาหารกลางวัน กองทุนนมดื่มเสริมสุขภาพ อุปกรณ์ส่งเสริม การ ศึกษา เพื่อนำไปมอบให้กับทางโรงเรียนโรงเรียนบ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นถิ่นมาตุภูมิเดิม เป็นประจำทุกปี

ดังนั้นแล้วการมอบงานตามความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้งานขององค์กรขับเคลื่อนไปได้และประสบความสำเร็จ เช่นดังต่อไปนี้

พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ได้มอบงานตามความรู้ ความสามารถโดยจำแนกให้ถูกและเหมาะสมกับความถนัดของ ตัวบุคคล ก่อนที่จะแบ่งหน้าที่หรือที่มอบหมายงานภารกิจใดๆ ให้ลงไปให้รับผิดชอบ พระเดชพระคุณท่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ดังนี้ สัปปุริสธรรม ๗^{๒๖} พระเดชพระคุณ ท่านได้ใช้หลักอรรถัตถยญาตา ได้แก่ มีการวางนโยบายควบคุมสั่งการ ด้านการศาสนาศึกษาให้กิจการงานต่างๆ แล้วได้ใช้หลักอรรถัตถยญาตา คือ เป็นผู้เห็นประโยชน์ส่วนรวมในจังหวัดลำพูน และได้นำหลักมัตตยญาตา คือ การมอบงานให้แก่บุคคลได้อย่างเหมาะสมบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๒๗} พระเดชพระคุณท่านให้ความสำคัญเพราะเล็งเห็นว่ามีส่วนผลักดันให้กิจการคณะสงฆ์เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะเรื่องระบบการศึกษาที่ยังต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการต่างๆ เพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาในหมู่สงฆ์^{๒๘} ดังนั้นผู้กำกับดูแล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการทำงานด้านการศาสนาศึกษา นับว่าเป็นการมอบงานที่เหมาะสมแก่บุคคลที่เหมาะสม ทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้นำองค์กรสงฆ์จึงควรที่จะต้องรู้จักงานและบุคคล เพื่อที่จะมอบงานให้ตรงกับความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ร่วมงานได้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จขององค์กร

ผลจากการศาสนาศึกษาในงานของคณะสงฆ์ พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ในการประยุกต์หลักทฤษฎีและหลักธรรมได้พบว่า นโยบายที่ท่านได้สั่งการลงไปในจังหวัดลำพูน นั้นลงไปสู่การทำงานจริงพบว่า ในการจัดการศาสนศึกษาได้นำนโยบาย การกระจายอำนาจให้สงฆ์มีอำนาจหน้าที่ลงไปสู่ภาคปฏิบัติของเจ้าอาวาส ซึ่งมีตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน การจัดการเรียนการสอนและการบริหารสำนักเรียน วัดและท้องถิ่นดำเนินการเองโดยคณะกรรมการการศึกษาคณะสงฆ์ไม่ได้เข้าไปดูแล และไม่มีกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารสำนักเรียน การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องของแต่ละวัดที่ดำเนินการเอง วัดใดที่มีเจ้าอาวาสเอาใจใส่เป็นกิจธุระด้านการเรียนการสอนของวัดนั้นก็จะเป็นไปด้วยดี ส่วนวัดที่เจ้าอาวาสไม่ให้

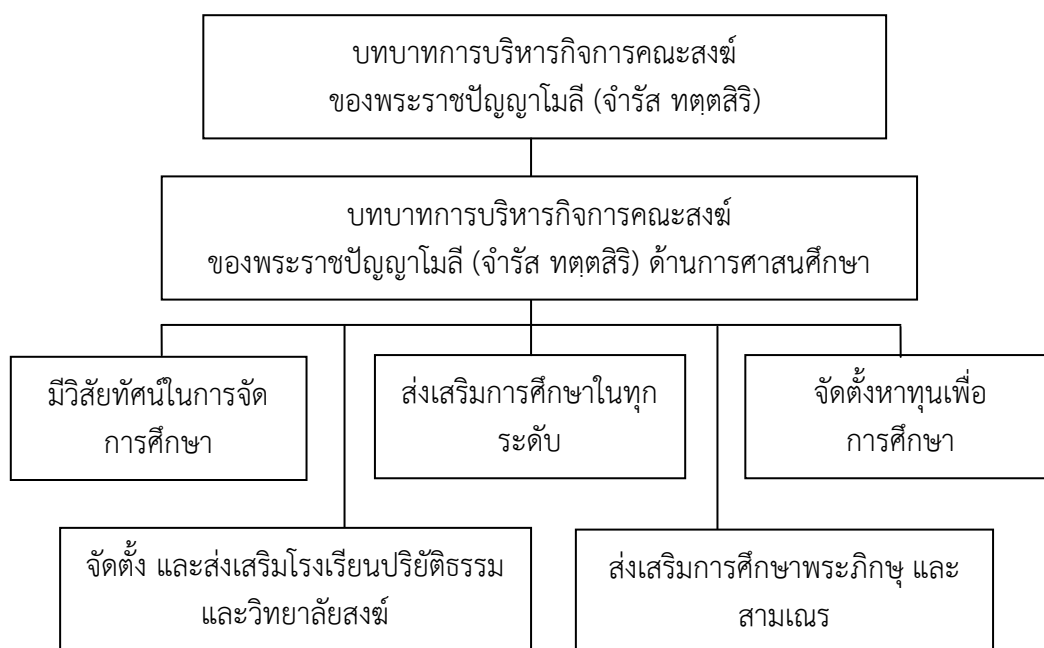
^{๒๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระโสภณกิตติธาดา, รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระพุทธบาทพิทักษ์, เจ้าคณะอำเภอป่าซาง , ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ความสนใจก็ปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม ทำให้ในท้องถิ่นห่างไกลจากตัวเมืองหรือชนบท บางพื้นที่ไม่มีการเรียนการสอน การศึกษาของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ปรากฏเฉพาะในเมืองใหญ่ๆ หรือเมืองหลวงเท่านั้น ทุกวันนี้ กล่าวได้ว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาตามยถากรรม กล่าวคือ ต้องชวนช่วยศึกษาเอง ขณะที่หลักสูตรการศึกษาก็ก้ำหลังจาการพัฒนาทิ้งเนื้อหา วิธีการเรียน การสอน และอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ

ดังนั้น บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญามาลี (จรัส ทตฺตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการศาสนศึกษาสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๓.๒



แผนภาพที่ ๓.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ของพระราชปัญญามาลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๓.๓. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ หรือ การช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนสถาน หรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน เป็นการสงเคราะห์คนหรือประชาชนให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือ

เสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียนหรือพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคม^{๒๙} จะอย่างไรก็ตาม การศึกษาสงเคราะห์ จัดเป็นบทบาทที่สืบเนื่องมาจากบทบาทเดิม ของวัด และพระสงฆ์ ไทยในอดีต นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่รัฐและคณะสงฆ์จัดการศึกษารวมกันเพื่อให้การศึกษาแก่คนในสังคม จนกล่าวได้ว่าในสังคมไทยแบบเดิมวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ชุมชนหนึ่งมี ลักษณะการปฏิบัติภารกิจที่ครบจบสิ้นในตัว วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้น^{๓๐}

ในเวลาต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การจัดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐ พระสงฆ์แม้จะมีบทบาทด้านการศึกษาก็เพียงช่วยสอนในโรงเรียนประจำบาลอยู่บ้าง แต่ตอบบทบาทเหล่านั้นก็ค่อย ๆ ลดน้อยลงตามลำดับ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ รัฐบาลผลิตครูได้มากขึ้นก็ไม่ได้อาราธนาพระสงฆ์เป็นครูสอนวิชาสามัญในโรงเรียนอีก คงมีแต่การอาราธนาพระสงฆ์ไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้าง เป็นผู้อุปการะโรงเรียนบ้าง การศึกษาของรัฐที่พระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ยังคงมีส่วนช่วยอยู่ก็เป็นในด้านการศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น^{๓๑}

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่วัดและพระสงฆ์ จัดให้มีการบริการแก่สังคมตามความมุ่งหมายของการศึกษาของรัฐ ที่มีการดำเนินกิจการอยู่ในปัจจุบันสามารถแยกออกเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ให้นักเรียนและพระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ การจัดโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนราษฎร์ การกุศลของวัด โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

๒) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษา ในสถาบันศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัดการให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐหรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ การให้การอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๓) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ในระบบโรงเรียน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม การใช้หน่วยงานพระธรรมทูตและหน่วยอบรมประชาชน

^{๒๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), คู่มือพระสังฆาธิการ วาดวยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^{๓๑} พระมหาสมทรง สิรินโรและคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคสดีไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

ประจำตำบลในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบัน ระบบการศึกษาในโรงเรียนของประเทศเปลี่ยนไป มีการขยายฐานการศึกษาจนถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ตรงเป็นสวนมากเด็กและเยาวชนจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ เพื่อศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ในระยะเวลาที่เปลี่ยนระบบการเรียนนี้ จึงทำให้ระบบโรงเรียนที่พระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์จัด ต้องประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์หลายโรงเรียนต้องประสบปัญหานักเรียนขาดเรียน เนื่องจากใช้เวลาในระบบโรงเรียนสามัญเป็นสวนใหญ่ จึงไม่อาจทนระบบการเรียนการสอนในห้องเรียนในวันอาทิตย์ได้ หรือการที่โรงเรียนต้องขาดนักเรียน

การศึกษาสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรสวนหนึ่ง เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกสวนหนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามี การจัดตั้งขึ้น ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมาก จัดตั้งโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น จึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๓๒}

รูปแบบการพัฒนาด้านการศึกษาสงเคราะห์ นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่รัฐและคณะสงฆ์จัด

^{๓๒} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓๖.

การศึกษาร่วมกันเพื่อให้การศึกษาแก่คนในสังคมจนกล่าวได้ว่าในสังคมไทยแบบเดิม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้น การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ของหน่วยงานหรือของบุคคล อยู่ในขอบเขตแห่งการศึกษาสงเคราะห์ ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ การศึกษาอื่นนอกศาสนสถาน หรือสถาบันการศึกษา บุคคลผู้กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน เป็นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะภายในวัดเป็นโรงเรียน โดยมีพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์เป็นผู้ให้การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์นับเป็นบทบาทที่สืบเนื่องจากบทบาทเดิมของวัดและพระสงฆ์ไทยในอดีต^{๓๓}

งานวัดที่ส่งเสริมการศึกษาให้โรงเรียนและคณะสงฆ์พร้อมให้การสนับสนุนแก่ สังคมในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชนได้รับการศึกษาผ่านทาง อาทิ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์^{๓๔}

พระเดชพระคุณท่านนั้นเป็นผู้ที่มีปัญญา มีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญในการศึกษาสงเคราะห์ มีวิสัยทัศน์และมีการสร้างแรงบันดาลใจ ได้มีการใช้ปัญญาพิจารณา การประพุดติประโยชน์ให้แก่คณะสงฆ์ ร่วมกันทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งผู้นำนองค์กรสงฆ์ระดับต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในหลักธรรม หลัก หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถประมวลดังนี้

พระเดชพระคุณท่านนั้นส่งเสริมพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสจะต้องถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องจัดให้มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพราะการศึกษาสงเคราะห์ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วก็เป็นการเผยแผ่พระศาสนานั่นเอง และสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่ประชาชนทั่วไปด้วย

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร เยาวชนและประชาชนในจังหวัดลำพูน เสมอ พระเดชพระคุณท่านมีความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของท่าน จากการที่ท่านได้สัมผัสและดำรงตำแหน่งในรองเจ้าคณะจังหวัด มาถึงเจ้าคณะจังหวัดลำพูน ทำให้ท่านมองเห็นเป็นความจำเป็น ท่านมักจะมอบยุทธวิธี การสร้างขวัญกำลังใจ สนับสนุนการศึกษาทำให้เห็นคุณค่าของผู้คนต่างๆ โดยไม่มีละเว้นการเลือกปฏิบัติได้ให้การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ เช่น จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการบรรพชา

^{๓๓} พระเทพปริยัติสุธี (เสรี ธมฺมเวที), *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑

^{๓๔} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒

สามเณรภาคฤดูร้อน การจัดพระสงฆ์ให้เข้าไปอบรมสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ส่งเสริมให้ศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)^{๓๕} ท่านได้นำหลักสังคหัตถธรรม ๔ ในการศึกษาสงเคราะห์คือ มีการศึกษาสงฆ์เคราะห์ มีหลักการ มีข้อมูล บรรยายตามความเหมาะสม ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยูทูบ การรู้จักเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับกิจการที่จะปฏิบัติเช่น รู้จักใช้ความสามารถของพระสงฆ์ที่มีความรู้ในการสงเคราะห์เด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไป^{๓๖} เป็นต้น

ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ให้การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดต่างๆ ที่วัดดำเนินการอยู่ การเปิดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป ในหลักสูตรธรรมศึกษาศรี โท เอก การจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านวิปัสสนาธุระ ทั้งด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการทำกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการช่วยสงเคราะห์เสริมให้เยาวชนของชาติมีการพัฒนาจิตใจที่สูงขึ้นอันเป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาการทางจิตใจให้เกิดปัญญาขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

การมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษา พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสควรเป็นผู้นำในการระดมทุน เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาชีวิตของตนในชุมชนที่วัดและพระสงฆ์ตั้งอยู่ และควรจัดให้มีการตั้งกองทุนสำหรับสงเคราะห์ช่วยเหลือนักเรียนยากจน

พระเดชพระคุณท่านมีความประสงค์ที่จะเห็นเด็กและเยาวชนของชาติเป็นผู้มีการศึกษา เด็กๆ ที่อยู่ห่างไกลในชนบท มีโอกาสเรียนหนังสือ มีความรู้ที่ดี อันจะได้เป็นกำลังที่ดีของชาติบ้านเมืองในอนาคต^{๓๗} พระเดชพระคุณท่านต้องการเห็นโอกาสและความทัดเทียมทางการศึกษา ท่านจะได้ให้กำลังใจกับผู้สละงานไม่ทอดทิ้งและสนับสนุน เด็กเยาวชนที่กำลังศึกษาในโรงเรียน ไม่ขาดแคลนโอกาสที่จะได้รับความรู้ ที่จะเป็กำลังสำคัญในการเลี้ยงชีพของตนในภายภาคหน้า เมื่อมีการจัดงานต่างๆ งานของวัด งานเกี่ยวกับท่าน ท่านจะมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนทุกปีเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของประชาชนทั่วไป การสนับสนุนช่วยเหลือก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน รูปแบบอื่นๆ ได้แก่ การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การจัดหาอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น^{๓๘}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริสุตาภิณฺธ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งหัวช้าง ,๖ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ มนัสตรง, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระราชปัญญาโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายเสนห์ สายเย็นใจ, ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน ,๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

พระเดชพระคุณท่านได้นำหลักพรหมวิหาร ๔^{๓๙} ในงานการศึกษาสงเคราะห์ ดังกล่าวมาสร้างขวัญกำลังใจและพลติประโยชน์ ให้กับพระได้นำไป สร้างความสุขให้โอกาสแก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป ดังนี้ เมตตา คือปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุขให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้เข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติม กรุณา คือการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน มุทิตา คือการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้เข้าสอบที่สอบได้ อุเบกขา คือการเปิดกว้างให้ทุกคนมีโอกาสเข้ารับการการศึกษา^{๔๐} และท่านได้นำหลักสังคหวัตถุธรรม ๔^{๔๑} คือ ทาน คือการจัดให้มีการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก คือการพูดเพื่อให้กำลังใจแก่พระภิกษุสามเณรผู้ทำงานในโครงการเหล่านั้นและให้ผู้ที่ทำงานได้เห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อส่วนรวม อตถจริยา คือการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่นว่ากิจนี้ควรกิจนี้ไม่ควร สมานัตตา คือ การเห็นความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ว่าทุกคนมีโอกาสได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ว่าเด็กเยาวชนหรือประชาชนทั่วไปแม้กระทั่งพระภิกษุสามเณรเองก็ตามควรที่จะได้รับการพัฒนาเช่นกัน^{๔๒}

ผลการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจกรรมหนึ่งในงานของคณะสงฆ์ รูปแบบของพระราชปณิธานโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ได้พบว่า นโยบายที่ท่านได้สั่งการลงไปจังหวัดลำพูนนั้นลงไปสู่การทำงานจริงพบว่า เจ้าอาวาสได้การเป็นธุระเรื่องการศึกษาตั้งกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้คือ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน คือการมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยให้วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นศูนย์ประจำจังหวัด นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างเด็กและเยาวชน ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญของศาสนาอีกประการหนึ่ง ก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี จะทำให้เยาวชน และคนในสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ ทั้งนี้ องค์กรประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะประสบผลหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าศาสนศึกษา และครูอาจารย์การศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษานั้น

ดังนั้นผลงานอีกประการหนึ่งที่พระเดชพระคุณได้บริหารคือ เป็นกรรมการร่วมดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ภายในวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ดังนี้^{๔๓} คือ

- ๑.) เป็นผู้จัดการโรงเรียน และประธานกรรมการอุปถัมภ์ โรงเรียนหอบริยัติ ศึกษา

^{๓๙} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระศรีธรรมโสภณ, เจ้าคณะอำเภอเวียงหนองล่อง , ๑๑ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๑} อองจตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระเทพวรสิทธาจารย์, รองเจ้าคณะภาค ๗ วัดพระธาตุดอยสุเทพ, ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พรครูปริยัติกิจดินิเวศน์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกองศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีนักเรียนทั้งหมด ๒๐๐ กว่ารูป ซึ่งเปิดทำการสอนพระปริยัติธรรมแผนกต่าง ๆ คือ

- ก. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
สอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ (ม.๑-ม.๖)
- ข. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
สอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก
- ค. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี
สอนชั้นบาลีไวยากรณ์ ถึงชั้น ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๗
- ง. หลักสูตรส่วนพระนวกะ สอนตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีโดยอนุโลม

๒.)เป็นผู้อำนวยการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุ - หริภุญชัย วรมหาวิหาร เปิดทำการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในระดับชั้นเตรียม ชั้นกลาง และ ชั้นสูง มีนักเรียนทั้งหมด ๒๖๐ คน ครู ๑๕ รูป/คน

๓.)เป็นประธานกรรมการอุปถัมภ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการที่ปรึกษา ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เปิดทำการสอนในระดับปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตร ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ป.บัณฑิตวิชาชีพครู) ปัจจุบันมีนิสิต ประมาณ ๕๐๐ รูป/คน

พระเดชพระคุณ ได้ร่วมกับคณะสงฆ์วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร โรงเรียนหอปรียัติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ดำเนินการจัดตั้งกองทุนนิเทศเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ ตามรายการ ดังนี้^{๔๔} คือ

พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการดำเนินการหาทุน เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ ชื่อบัญชี “มูลนิธิกาญจนาภิเษก ในพระอุปถัมภ์ ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” เพื่อการสงเคราะห์นักเรียนในระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา วัดพระธาตุ - หริภุญชัย วรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษา ภาษาบาลี ชื่อบัญชี พระครูปัญญาธรรมวัฒน์ โดย พระปิฎกคุณาภรณ์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่เข้ามาเรียนภาษาบาลี วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระโสภณกิตติธาดา, รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

พ.ศ. ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษา ชื่อบัญชี ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย เพื่อสงเคราะห์เด็กนักเรียนและเยาวชนที่มาศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เช่น ค่ารถรับส่ง ค่าอุปกรณ์การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดตั้งกองทุนนิธิวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชื่อบัญชี วัดพระธาตุหริภุญชัย ทุนนิธิ มจร.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พ.ศ. ๒๕๔๔ - ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษา ชื่อบัญชี นิธิโรงเรียนหอบริยัติศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร โดย พระปิฎกคุณาภรณ์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

พ.ศ. ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน เป็นประธานดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ ชื่อบัญชี ทุนการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เรียนดีแต่มีฐานะยากจน

พ.ศ. ๒๕๔๓ - ปัจจุบัน เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุน “มูลนิธิกาญจนาภิเษก ในพระอุปถัมภ์ ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” เพื่อการสงเคราะห์นักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนการศึกษาภาษาบาลี พระครูปัญญาวรรณวัฒน์ เพื่อสงเคราะห์นักเรียนที่เรียนภาษาบาลี

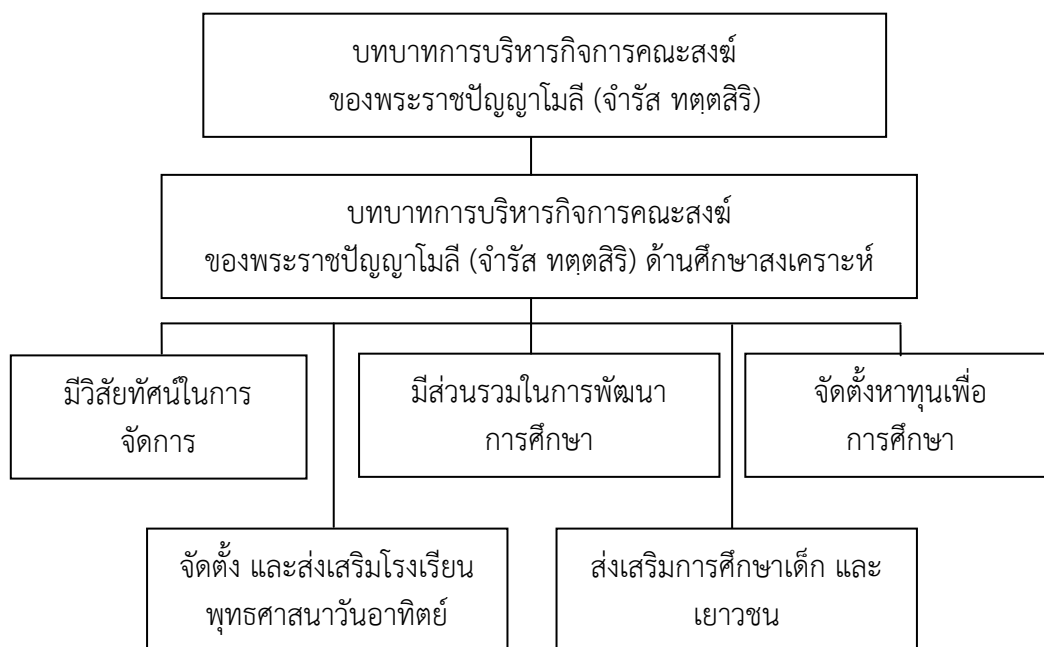
พ.ศ. ๒๕๔๙-ปัจจุบัน เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุน ทุนนิธิโรงเรียนหอบริยัติศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - บาลี และสามัญศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐-ปัจจุบัน เป็นกรรมการร่วมดำเนินการจัดหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนสนับสนุนการศึกษา ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย เพื่อสงเคราะห์เด็กนักเรียน และเยาวชน

พ.ศ. ๒๕๕๐-ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนนิธิวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชื่อบัญชี วัดพระธาตุหริภุญชัย ทุนนิธิ มจร.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน^{๔๔}

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสรุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

ดังนั้น การนำแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการศึกษาสงเคราะห์ สามารถสรุปได้ ดังแผนภาพที่ ๓.๓ ดังนี้



แผนภาพที่ ๓.๓ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๓.๔ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ขยายวงกว้างออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันในงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^{๔๖} โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านั้นอย่างแท้จริงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกิจการอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ในประเทศไทยกิจการเผยแผ่พระศาสนาของวัดและพระสงฆ์ที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีลักษณะการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

^{๔๖} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ขวนพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓.

๑) การเผยแพร่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อาราธนาและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศนธรรมดา คือเทศนารูปเดียวหรือเทศนปุจฉา วิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศนทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในสถานที่และโอกาสต่าง ๆ

๒) การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบเสียงไปเผยแพร่ที่อื่นในโอกาสต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน หนังสือธรรมะออกเผยแพร่หรือลงในหนังสือพิมพ์เผยแพร่^{๔๗}

๓) การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแพร่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์^{๔๘}

พระเดชพระคุณท่านได้นำวิธีการเผยแพร่ที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้มาใช้ในการเผยแพร่พุทธธรรม จะสังเกตเห็นได้จากนโยบายในการพัฒนาวัด ของท่านด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ การเทศนา ปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สัมโมหนิยกรา การให้อวาท เอกสารหนังสือ เทปธรรม การเผยแพร่เองและส่งเสริมให้บุคลากรภายในวัดจังหวัดลำพูน เผยแพร่พระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งพระธรรมทูตไปเผยแพร่ในต่างประเทศ ฯลฯ^{๔๙} เพราะพระเดชพระคุณท่านได้คำนึงถึงการเผยแพร่พุทธธรรมนี้มีประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชนสังคม และประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์ และเป็นการเจริญรอยตามพระบรมศาสดา อันเป็นวิธีการสร้างศาสนบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นการสร้างคนดีให้มาควบคุมคนแก่ที่ไร้คุณความดี^{๕๐} ทั้งยังเป็นการให้ทานที่มีอานิสงส์มหาศาลมากกว่าการให้ทุกสิ่งสมดังพุทธพจน์บทที่ว่า^{๕๑} “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง”

พระเดชพระคุณท่านได้ดำเนินการเผยแพร่พุทธธรรมตามรอยพระดำรัสของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระ อุโบสถศีล และตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติกิจของสงฆ์ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นเป็นประจำทุกวัน ลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาดหากไม่มีกิจธุระจำเป็น

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระโสภณกิตติธาดา, รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๘} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, **คู่มือพระสังฆาธิการवादวย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิจดิโนเวศน์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

^{๕๑} ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

นอกจากนั้นท่านยังเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการคิดใหม่ทำใหม่ ก้าวไกล ก้าวหน้า มุ่งพัฒนาสังคม^{๕๒} ด้วยการจัดโครงการสนับสนุน ส่งเสริม ฝึกฝน บุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่พุทธธรรมคำสั่งสอนขององค์บรมสมัมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การสอนหนังสือในโรงเรียนต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การลงอุโบสถสังฆกรรม และการทำกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ เพื่อการเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา ภารกิจด้านนี้ นับว่าเป็นงานที่โดดเด่นทั้งวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร และจังหวัดลำพูน เป็นภารกิจที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชน เพราะพระราชปณิธานโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ให้ความทุ่มเทมาก โดยเห็นว่าเป็นงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดอย่างหนึ่ง^{๕๓}

รูปแบบการใช้ภาวะผู้นำของพระราชปณิธานโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ได้กล่าวว่า “การเผยแผ่ไปในการอบรม ในการสั่งสอนประชาชนให้นำธรรมะจริงไปสั่งสอน ไม่ใช่ไปชุดรีดอะไร ไม่ใช่ไปคิดวิธีการอะไรหาเงินหาทอง ไม่ใช่อย่างนั้น เจตนาเอาไปอบรม เอาธรรมะคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาแท้ๆ ไปอบรมประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้มีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อยดีงาม^{๕๔}

จากคำสอนที่เรียบง่าย สงบ สว่าง สบาย จากพระเดชพระคุณได้มีการบริหารให้มีอบรมการเผยแผ่เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรและให้คำแนะนำด้วยตนเอง ผู้นำองค์กรสงฆ์แบบปณิธานต้องเป็น ผู้ที่มีปัญญา (มีวิสัยทัศน์) และมีการประพฤติประโยชน์ (มีการสร้างขวัญกำลังใจ) จะสามารถประยุกต์ด้วยภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาดังนี้ ที่มีการใช้ปัญญาพิจารณา (มีวิสัยทัศน์) หลักละ ๕ การประพฤติประโยชน์ (มีการสร้างขวัญกำลังใจ) ควรมีหลักธรรม หลักพรหมวิหารธรรม ๔ และ หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

พระเดชพระคุณท่านได้ให้การสนับสนุนการเผยแผ่ โดยการจัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อถวายเป็นการอบรมความรู้ในการเผยแผ่ทั้งทางกายและวาจาแก่พระภิกษุและสามเณรในเขตการปกครองจังหวัดลำพูน และพระภิกษุสามเณรจากวัดต่างๆ เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ ผู้ที่จะทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำต้องเรียนรู้จุดมุ่งหมายและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายให้ดี รู้ในหลักการและวิธีการเผยแผ่ เพราะจะทำให้การเผยแผ่นั้นเป็นไปอย่างมีเป้าหมาย รู้จัดหมายในการแนะนำสั่งสอนว่าเป็นไปเพื่ออะไรจึงจะได้หาวิธีการให้เป็นไปได้ และวิธีการเผยแผ่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้

^{๕๒} รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ, **บทบาทของพระสงฆ์ยุคปฏิรูป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), (อัดสำเนา).

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ มนัสตรง, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระราชปณิธานโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

ได้ผล ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ระดับต่างๆควรจัดให้มีองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยออกเป็นคำสั่งของมหาเถรสมาคมแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ เหมือนกับคณะกรรมการการศึกษาคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยพระปริยัติธรรม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นผู้รับผิดชอบการเผยแผ่พระศาสนาาร่วมกันทำให้การทำงานเป็นไปอย่างเป็นระบบ^{๕๕}

พระเดชพระคุณท่านได้สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดผลที่ดีนั้น คือ การจัดให้มีการส่งเสริมความรู้การพูดจูงใจเพื่อให้การงานสำเร็จ ผูกอบรมถวายความรู้ในการแสดงพระธรรมเทศนา โดยจัดเป็นรูปแบบโครงการเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมของการทำงาน จะช่วยให้การดำเนินงานด้านการเผยแผ่ไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการจัดเตรียมบุคลากรทางด้านเผยแผ่อย่างเป็นระบบ เพราะในสภาพการณ์ปัจจุบัน บริบททางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อน ความต้องการของสังคมที่จะให้พระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะอบรมสั่งสอน เช่น การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การเผยแผ่โดยการแสดงพระธรรมเทศนาในสถานที่ภายนอกวัด เป็นต้น จึงเป็นความสอดคล้องที่ลงตัว ในการที่จะเตรียมพร้อมบุคลากรไว้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลจำเป็นต้องมีการเตรียมบุคลากรให้เหมาะสมทั้งในส่วนปัจจุบันและอนาคต

พระเดชพระคุณท่านวางโครงการอบรมพระนักเทศน์ อบรมเถรานุเถระ จัดตั้งสร้างกองทุนเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ท่านเป็นแบบอย่างของพระนักปฏิบัติและพระนักเทศน์ผู้ที่เล็งเห็นความสำคัญของงานเผยแผ่เป็นอย่างมาก ท่านเป็นนักคิดนักอ่าน นักเขียน มีความรู้แตกฉานทั้งทางโลก (โลกียปัญญา) และทางธรรม (โลกุตระปัญญา) มีความเป็นปราชญ์ ด้วยท่านเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม โดยเฉพาะเมตตาธรรม และการบำเพ็ญทาน^{๕๖} ท่านได้นำหลัก พละ ๕^{๕๗} ของการเผยแผ่ ปัญญา คือ ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ทำให้ผู้ที่มาฟังอบรมมีความรู้และสามารถนำผลประโยชน์ไปใช้ได้^{๕๘}

พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถวาทศิลป์ เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังมีกำลังใจในการทำงาน มีการอธิบายตามลำดับจนเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ผู้นำองค์กรจึงต้องเป็นผู้ที่รู้จักการใช้คำพูดที่ดีในการจูงใจมีการอธิบายตามลำดับให้เกิดความกระจ่างในเนื้อหา การใช้คือให้ความเป็น

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลธรรมนิเทศ, เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน , ๑๑ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระโสภณกิตติธาดา, รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๐๐/๒๕๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลธรรมนิเทศ, เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน , ๑๑ กันยายน ๒๕๕๗.

กัลยาณมิตรต่อผู้รับสาร ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่มีอคติ ด้วยจิตที่เอื้ออารีปรารถนาดีไม่จำกัดกาล และเวลา กล่าวยกย่องชมเชย ด้วยความมีเหตุมีผลที่ท่านใช้ยึดถือและไตร่ตรองเสมอ^{๕๙} กลยุทธ์ในการเผยแผ่ศาสนา มีหลายวิธี พระภิกษุสงฆ์จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับความถนัด และลักษณะของผู้รับ ซึ่งวิธีที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ได้แก่

๑.) การเทศนา คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้ในการเผยแผ่ประจำ

๒.) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการแสดงธรรมแบบใหม่

๓.) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นการเผยแผ่อีกรูปแบบหนึ่ง

๔.) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือกันเกราในหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง^{๖๐}

ด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่พุทธธรรมไปสู่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมากในทุกๆด้าน เพราะหากพระสงฆ์ไม่ปรับกลยุทธ์แล้ว ประชาชนที่มุ่งการทำมาหาเลี้ยงชีพ ก็จะเห็นห่างจากวัดและทำให้เกิดวิกฤตอย่างหนึ่ง คือ คนไม่เข้าวัด ไม่สนใจต่อกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นในแต่ละเทศกาลวันสำคัญ ดังนั้น พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) พระเดชพระคุณท่านจึงได้ปรับเพิ่มกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนในหลายประการต่อไป^{๖๑}

๑) จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาอบรมประชาชน เป็นประจำทุก ๆ วันพระ ทั้งในช่วงเช้าพรรษาและนอกพรรษา และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๒) ในส่วนวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหารได้ปฏิบัติศาสนกิจในส่วนนี้เป็นประจำ ทุกปี มีพระภิกษุ สามเณร นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ พ่อค้า และศรัทธาประชาชน ในจังหวัดลำพูนมาร่วมทำบุญเป็น จำนวนมาก ในส่วน ของพระภิกษุสามเณรมีเจ้าคณะจังหวัดลำพูนเป็นประธานพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร ประมาณ ๑๐๐ กว่ารูป ในส่วนของศรัทธาประชาชนทั่วไป มีผู้ว่าราชการจังหวัด

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายสรุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสรุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ สายเย็นใจ, ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

ลำพูน เป็นประธาน พร้อมด้วยประชาชนประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าคน มาร่วมทำบุญเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด

๓) เป็นหัวหน้าพระวิทยากรโครงการเข้าค่ายอบรมพุทธบุตรจังหวัดลำพูน และ และจัดส่งพระวิทยากร เพื่ออบรมผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดลำพูน

พระเดชพระคุณท่านได้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ เกี่ยวกับการเผยแผ่ อีกหลากหลายประการ ดังนี้ คือ ^{๖๒}

๑.) เป็นประธานดำเนินงานตามโครงการ “พระธรรมทูตสัญจรจังหวัดลำพูน” โดยได้อาราธนาประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลต่างๆพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร และทายกทายิกาของทุกตำบล จัดให้มีงานธรรมสัญจรประชุมร่วมกันทำกิจกรรม ไหว้พระ-สวดมนต์ เวทีธรรมกลุ่มผู้นำองค์กร และหน่วยงาน, กลุ่มพระภิกษุ-สามเณร, กลุ่มทายกทายิกา, กลุ่มเด็ก-เยาวชน เป็นประจำในทุกวันเสาร์แรกของทุกเดือน

๒.) เป็นพระธรรมวิทยากรรับอาราธนาไปแสดงพระธรรมเทศนาตามโครงการธรรมสัญจรของคณะสงฆ์อำเภอ และตำบลต่าง ๆ ที่มีการประชุมร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนา คือ การไหว้พระสวดมนต์ แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ และสดับตรับฟังพระธรรมเทศนา ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เป็นประจำทุกปี

๓.) ติดตามรองเจ้าคณะภาค ๗ พร้อมด้วย คณะสงฆ์ พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระวิปัสสนาจารย์ ของจังหวัดลำพูน ออกปฏิบัติงาน เพื่อพบปะเยี่ยมเยียนพระภิกษุสามเณร และศรัทธาประชาชน ของวัดต่าง ๆ ร่วมแสดงปาฐกถาธรรมอบรมศรัทธาประชาชนเป็นประจำทุกปี

๔.) ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ในนามประธานสภาเปรียญจังหวัดลำพูน ออกหนังสือวารสารสันติสุข ออกประจำปีๆ ละ ๔ ฉบับ ตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันมหาปวารณา มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักพระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา สารคดี ความเคลื่อนไหวในวงการคณะสงฆ์ เรื่องประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นต้น

๕.) ในฐานะเป็นธรรมวิทยากร ของหน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัดลำพูน (อ.ป.จ.) ได้สนับสนุนให้คณะสงฆ์อำเภอ ตำบล หรือวัดต่างๆ จัดให้มีการสมาทานธุดงค์วัตรปฏิบัติธรรม ณ บริเวณวัดหรือฌาปนสถานของหมู่บ้านต่าง ๆ อาราธนาพระภิกษุสามเณรมาร่วมปฏิบัติธรรม และเชิญชวนศรัทธา

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสุรัช ชยัน, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

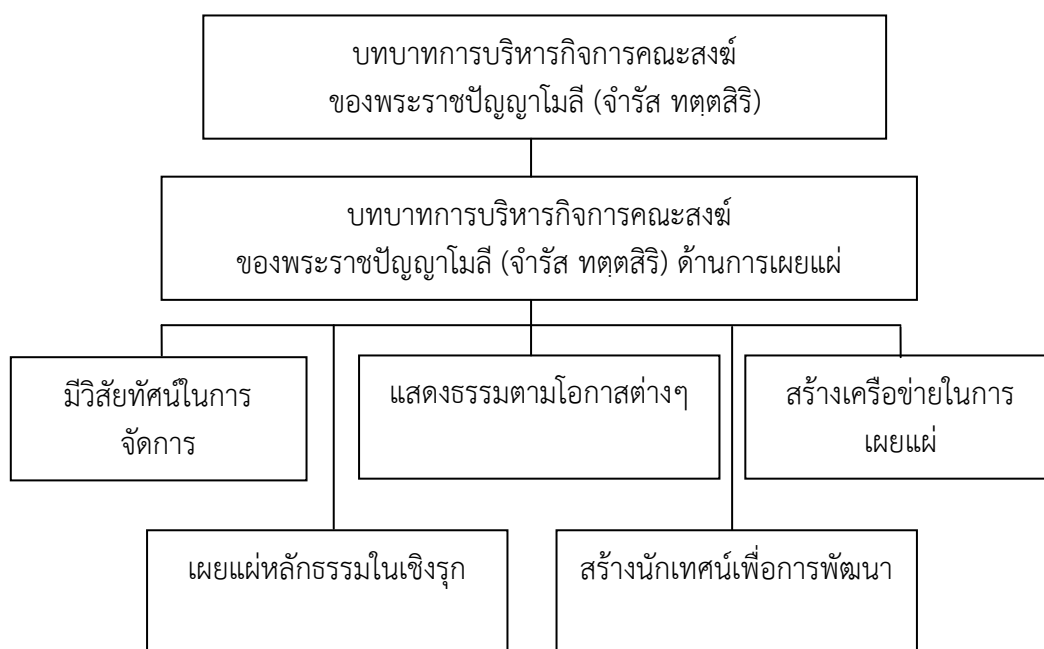
ประชาชนมาร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำทุกปี การเข้าโศสานกรรมนี้ มีกิจกรรมรวมไปถึงการพัฒนาสาธารณประโยชน์ด้วย เช่น ช่วยกันสร้างเมรุ ห้องน้ำ และศาลาบำเพ็ญบุญ ณ ฌาปนสถานแห่งนั้นด้วย

๖.) ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูนและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน จัดให้มีการบรรยายธรรมะตามโอกาสสำคัญ หรือตามวาระที่จัดงานขึ้นมาแต่ละครั้ง

๗.) อำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ให้ทางส่วนราชการใช้ศาลาของวัดเป็นที่ประชุม พบปะชี้แจงข้อราชการต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

๘.) ร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน ดำเนินการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่คณะ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ เป็นประจำทุกปี

ดังนั้น การนำแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการเผยแผ่ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๓.๔ ดังนี้



แผนภาพที่ ๓.๔ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๓.๕ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการ

งานด้านสาธารณูปการเป็นงานเพื่อการช่วยเหลือ อุทิศ หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป หรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารเป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดินในวัดและการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” คือ

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนาวัตถุ และศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา กวัดราชฎ์เป็นพระอารามหลวง

๓. กิจกรรมของอื่นๆวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๖๓}

พระเดชพระคุณท่านได้ดำเนินกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในจังหวัดลำพูน เป็นงานหลัก ถื่องานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ^{๖๔} คือ

๑.) ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒.) สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑ แนวแน่แก้ไขในสิ่งที่ผิด

๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งที่ถูกให้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้ขึ้น

พระเดชพระคุณท่านได้กล่าวว่า ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน มีโบราณสถานที่ตั้งในเขตวัดเป็นจำนวนมาก เจ้าอาวาสจำต้องอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาพื้นที่โดยรอบให้สะอาดเรียบร้อย วัดต้องเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน การก่อสร้างจะทำไปตามความรู้สึกนึกคิดของรายบุคคลนั้นลำยาก ต้องค่อยๆระดมทุน ซึ่งเกิดจากศรัทธาของประชาชน ถ้าประชาชนมีความศรัทธางาน

^{๖๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๕

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายสุชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

ก็จะบรรลุสำเร็จเรียนร้อย หากว่านั้นประชาชนไม่มีศรัทธา ไม่มีความเชื่อ ความเลื่อมใส งานที่ทำอยู่ก็จะยากบรรลุสมบูรณ์ ฉะนั้นเราควรทำตามศรัทธาของประชาชน การบริหารจัดการสร้างวัด เมื่อประชาชนสนับสนุน ส่งเสริมให้กำลังใจ กำลังทรัพย์ ก็จะสำเร็จผล^{๖๕}

พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีวิสัยสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ได้บังคับบัญชาในการพัฒนาวัด สาธารณูปโภคต่างๆ เพื่อให้วัดกลับมามีบทบาทต่อชุมชนหรือสังคมที่ตั้งอยู่ การที่จะทำให้ชุมชนหรือสังคมใช้วัดเป็นบ้านรองรับ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาวัดหรือการจัดสาธารณูปโภคนั้น จำเป็นต้องมีระเบียบแบบแผนตามพระวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ รวมถึงกฎระเบียบ ประกาศต่างๆ ของมหาเถรสมาคม ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ การใช้ปัญญา (การมีวิสัยทัศน์) ควรมีหลักธรรมหลักพรหมวิหาร ๔ ดังนี้

๑.) การควบคุมดูแลวัดถือเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่เจ้าคณะจะเพิกเฉยไม่ได้ เพราะถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง การให้คำแนะนำในการสาธยายการจึงเป็นงานที่ละเอียดอ่อนซึ่งเป็นหลักของการคณะสงฆ์ เป็นงานที่ต้องอาศัยปัญญาในการวางแผนจัดการ ให้พร้อมเพื่อไม่เป็นการเสี่ยงต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นหรือลุกลามตามมาในภายหลังได้

๒.) การจัดการศาสนสมบัติ เป็นเรื่องที่สำคัญในงานด้านสาธยายการ ลักษณะของงานนี้จะหมายถึงการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน การศาสนสมบัติของวัดกิจการอันเกี่ยวกับวัด เช่น คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบการเลิกขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดสร้างเป็นวัดที่มีภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นมาเป็นพระอารามหลวง เป็นต้น^{๖๖}

พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ได้มีการวิเคราะห์พิจารณาทางปัญญา ได้เล็งเห็นความสำคัญของศาสนวัตถุ เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน จึงต้องมีการดูแลรักษาศาสนวัตถุ พัฒนาวัดให้ร่มรื่น และอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เน้นการทำงานที่โปร่งใส การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดที่ปรากฏค่าใช้จ่ายต้องมีหลักฐาน เพื่อให้ตรวจสอบได้ ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ระดับต่าง^{๖๗} พระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาวัดที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ และตลอดจนถึงประกาศมหาเถรสมาคมต่างๆ การดำเนินการในด้านการก่อสร้าง จะต้องมีการแบบแปลนที่ดีและถูกต้อง มีการบำรุงดูแล

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระราชปัญญานิธิ, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๖๗} ชำเลียง วุฒิจันทร์, **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗๓.

รักษา^{๖๘} พระเดชพระคุณได้สั่งการให้ผู้ได้บังคับบัญชาสร้างศรัทธาให้บังเกิดแก่ญาติโยม ดูแลจัดการศาสนสมบัติให้เรียบร้อย เพื่อเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชน ตลอดจนบำรุงรักษา ศาสนสมบัติ ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ หากเป็นศาสนสมบัติที่เก่าแก่ควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการ และการดำเนินการนั้นต้องโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายในการก่อสร้างต่างๆ บัญชีการวัดของวัด ปุชนิยวัตถุของวัดและถ้าเป็นได้ควรถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐาน และจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของวัดเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานให้เรียบร้อย เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแก่ชนรุ่นหลัง เป็นต้น^{๖๙}

ความมุ่งหมายของในการดำเนินการ ด้านการสาธารณูปการก็เพื่อการบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้มั่นคงสืบต่อไปในปัจจุบันภารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาศาสนาด้านการสาธารณูปการของจังหวัดลำพูน แบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังนี้

- ๑.) การบูรณะและพัฒนาวัด
- ๒.) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
- ๓.) การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด

อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง ๓ ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้ ๑) ขออนุญาต รื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่ ๒) ขอสถาปนาวัด ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง ๓) ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา ๔) ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง ๕) ขอยุบวัดรวมวัด ๖) วัดประสงฆ์อศิกภัย วินาศภัย ๗) การประชุมตรวจการคณะสงฆ์ ๘) การขอใช้ที่ดินของทางราชการเพื่อสร้างวัด ๙) ระเบียบกฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ ๑๐) ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ๑๑) งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

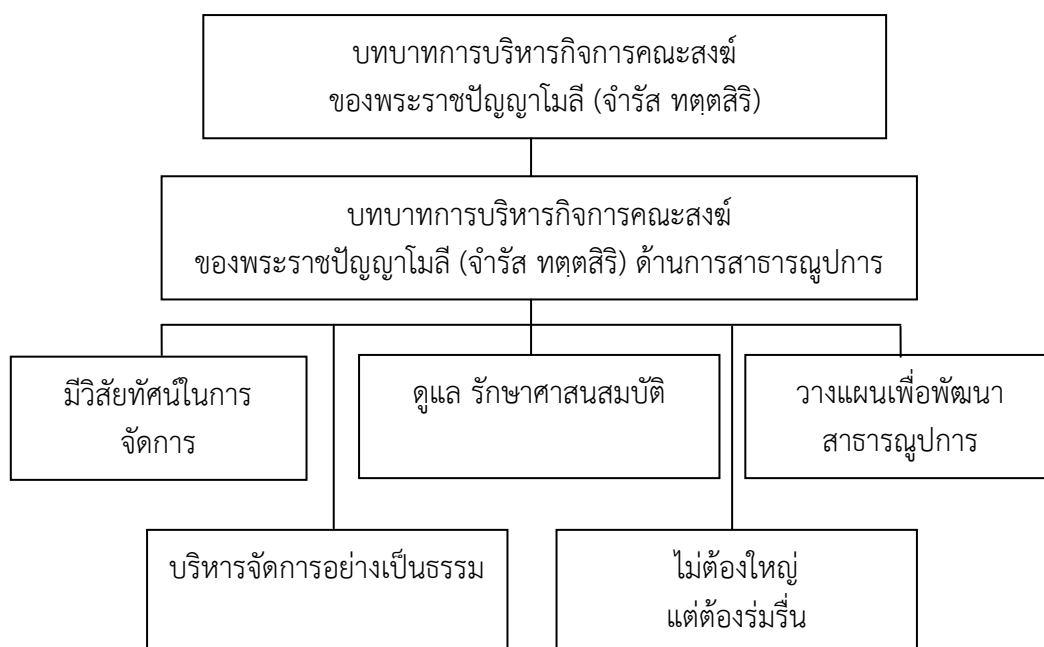
งานด้านสาธารณูปการถือได้ว่าเป็นงานที่จะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการดูแลศาสนสมบัติ และการพัฒนาวัดที่ดีและถูกต้อง ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และรู้จักวิธีการสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อที่จะให้เจ้าอาวาสได้รู้จักการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ศาสนาวัตถุ และศาสนสถานให้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม และผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ควร งานด้านสาธารณูปการจำเป็นต้องมีการวางนโยบายให้เข้มงวด ตรวจสอบและมีการยึดหลักตามกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับการดูแลวัดด้านการเงิน เช่น กฎกระทรวง ระเบียบกรม ศาสนา ที่ประกาศใช้ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยทำให้การบริหารทรัพย์สินและเงินของวัดเป็นไปอย่างเรียบร้อย บริสุทธิ์โปร่งใส รวมถึงพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการดูแลทรัพย์สิน และศาสนสมบัติของวัดแก่เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร และไวยาวัจกรในวัดอย่างต่อเนื่องจริงจัง การป้องกันและจัดการแสวงหาผลประโยชน์ในทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติของวัดจะไม่ทำให้เกิดความ

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ สายเย็นใจ, ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระพุทธบาทพิทักษ์, เจ้าคณะอำเภอป่าซาง , ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ขัดแย้ง ทำให้การบริหารวัด ก่อภาพลักษณ์ที่น่าเลื่อมใสแก่พระพุทธศาสนิกชน อันจะทำให้สังคมมีความสุขและถาวรยั่งยืน ด้วยความเชื่อที่ว่าวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น การนำแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัล ทตตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการสาธารณูปการ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๓.๕ ดังนี้



แผนภาพที่ ๓.๕ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัล ทตตสิริ)

๓.๖ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการศึกษาสงเคราะห์ การช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุน จุลเจือกิจการของรัฐ ของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณะประโยชน์ สาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การให้การสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ เกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันทาง สังคม โดยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่พึงจะปฏิบัติต่อกันด้วยความเกื้อกูล เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการเผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การฝึกอบรมแก่ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัด สำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วย^{๗๐}

ลักษณะการจัดสาธารณสงเคราะห์ ในปัจจุบันมี ๕ ประการ ดังนี้

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่สัทธิหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่ง กิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มิว่าวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยงานอบรมประชาชน ประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน หรือการตั้งมูลนิธิมุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่ กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการและการนั้นเป็นไปเพื่อ สาธารณประโยชน์มุ่งเอาเฉพาะส่งเสริมงานของผู้อื่น มิได้มุ่งถึงกิจการที่ดำเนินการเอง

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสา ธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือสถานที่อันเป็นของ สาธารณประโยชน์

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น กาลประสบอุทกภัย กาลประสบภัย มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำและชั่วคราว

๕) การจัดบริเวณอาคาร สถานที่ของวัด เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษา สุขศาลาหรือสถานเอนกมัย ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศาลาพักผ่อนหรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำ ใช้ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธุ์ ธนาคารโค-กระบือ กองทุนมูลนิธิ สหกรณ์ ศูนย์บริการ สาธารณะ ศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆ ฯลฯ ไว้อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชนใน ท้องถิ่น^{๗๑}

^{๗๐} ข้อมูลจากการตรวจการคณะสงฆ์ของเจ้าคณะภาค พ.ศ.๒๕๓๕, ไม่มีเลขหน้า (อัดสำเนา)

^{๗๑} พระครูสังฆรักษ์ณรงค์ฤทธิ์ ฐานวโร (ตะนะวัน), ศึกษาภาวะผู้นำของพระธรรมโสภณ (จำปี จันทมโม) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด, พุทธศาสนกรรมหาบัณฑิต, ๒๕๕๔

พระเดชพระคุณท่านได้กล่าวว่า “การให้ความช่วยเหลือที่มอบให้ คือให้ทุนในการสร้าง หอสมุด หรือสร้างถนนหนทางที่ไปตามหมู่บ้าน ตามหอสมุดในหมู่บ้าน อันนี้ก็เป็นการสาธารณสงเคราะห์ เหมือนกัน คือ สร้างถนนหนทาง สร้างศาลา สร้างที่พักอาศัย อันนี้ก็เป็นการช่วยสนับสนุนให้ญาติโยมมีที่ทำมาหากิน ที่เดินที่เห็นไปมาได้สะดวก ฯลฯ”^{๗๒}

พระเดชพระคุณท่านได้มีการบูรณาการทฤษฎีและหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ การใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ เป็นผู้ที่มิวิสัยทัศน์และรู้จักการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ทำให้สามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ระดับต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ดังมีรายละเอียด เช่น การดำเนินกิจการของคณะสงฆ์เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินกิจการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์เพื่อสงเคราะห์ประชาชนและพระภิกษุสามเณรที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น การอาพาธของพระภิกษุสามเณร การประสบอุทกภัย การประสบอัคคีภัย เป็นต้น

พระเดชพระคุณท่านได้มองเห็นสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำพูน มาตลอดต่อเนื่องเนืองด้วยท่านเคยดำรงตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน มาก่อนโดยท่านได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมสาธารณประโยชน์เพื่อสงเคราะห์ประชาชน และภิกษุสามเณรในเขตการปกครองของท่าน^{๗๓} มีการกำหนดนโยบายการส่งเสริมสาธารณประโยชน์เพื่อสงเคราะห์ประชาชนและพระภิกษุสามเณรในเขตการปกครองจังหวัดลำพูน เช่น เป็นกรรมการอุปถัมภ์ ร่วมกับคณะศรัทธาประชาชน ดำเนินตัดถนนเชื่อมระหว่างบ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เชื่อมกับบ้าน หมู่ที่ ๕ ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นกรรมการอุปถัมภ์ ร่วมกับคณะศรัทธาประชาชน และพระสงฆ์ หมู่ที่ ๘ บ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จัดสร้างศาลาที่พัก ณ ฼าปนสถานบ้าน หมู่ที่ ๘ ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นประธานอุปถัมภ์ ร่วมกับประชาชน จัดงานวันเด็กแห่งชาติ ณ หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นประจำทุกปี มีเด็กมาร่วมงานครั้งละประมาณ ๓๐๐ คน เป็นต้น^{๗๔}

พระเดชพระคุณท่านได้นำหลักธรรมมาใช้บริหารดังนี้ หลักพรหมวิหาร ๔ งานสาธารณสงเคราะห์ส่งเสริมให้วัดมีการยึดอาชีวะกับชุมชน ผูกไมตรี เกื้อกูล เสียสละเพื่อได้ทำนุบำรุงสาธารณสงเคราะห์แก่มีความเมตตาแก่ญาติโยมทุกคนขึ้น สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับพระสังฆาธิการ พระเณรที่ทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อ ทุกสถาน ท่านมีความเป็นผู้ใช้ในการก่อสร้าง ตลอดจน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ให้ทันสมัย มีสถานีวิทย์ในการเผยแผ่ ให้ครบพื้นที่ และขยายผลอย่างต่อเนื่อง ควรดการเรื่อยไร ทั้งทางตรง/ทางอ้อม มีการปรับปรุง บูรณสร้างเสนาสนะตามควรแก่พระสงฆ์ เป็นผู้ส่งเสริมสังคม

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระราชปัญญาโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระเทพวรสิทธิธารจารย์, รองเจ้าคณะภาค ๗ , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พรครูปริยัติกิจติเนศวร์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

สนับสนุนงบประมาณ ประสานช่วยเหลือ หาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนเพิ่มเติม การรู้จักจัดการในด้าน การสาธารณสุขเคราะห์ให้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมให้ พอเหมาะพอควรหรือรู้จักการประมาณการให้ เหมาะสม^{๗๕} พระเดชพระคุณได้นำหลักสังคหวัตถุ ๔ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง มุ่งเอาเฉพาะ การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์^{๗๖} การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น กาลประสบอุทกภัย กาลประสบภัย มุ่งเอาเฉพาะการ ช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำและชั่วคราว^{๗๗} เป็นต้น

ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ ควรที่จะเป็นผู้ให้การสงเคราะห์เพื่อความเกื้อกูลทั้งแก่ ตนเองและผู้อื่น โดยถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของตนที่จะต้องทำให้มีขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการ อนุเคราะห์แก่ผู้ที่มีอุปการคุณแก่ตนเองแล้ว ยังเป็นการเกื้อกูลสงเคราะห์ต่อสังคมที่ตนดำรงอยู่โดยมีการ กำหนดจุดมุ่งหมายของการสงเคราะห์ ให้เป็นไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและให้มีการวางแผนงาน การสาธารณสุขสงเคราะห์ไว้อย่างเป็นระบบ มีการกำหนดเป็นแนวนโยบายของคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน ใน แต่ละพื้นที่หรือชุมชนนั้น

พระเดชพระคุณท่านเป็นแบบอย่างของเมตตาสงเคราะห์ เสียสละ เอื้อเฟื้อ สิ่งของ วัตถุ ปัจจัยในการเข้าช่วยเหลือประชาชน ท่านมีจิตสาธารณะที่สำนึกที่ต้องการทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อ ผลประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยเข้าใจความรู้สึกนึกคิดนั้นให้เกิดความสงเคราะห์เอื้ออาทรช่วยเหลือกันและ กัน ทั้งพระภิกษุ สามเณร และประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ^{๗๘}

พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร รู้จักการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ พระสงฆ์ให้การให้สมานสามัคคีช่วยเหลือกันในคราวตกทุกข์ได้ยาก เมื่อคราวที่มีภัยเกิดขึ้นภายในคณะ สงฆ์ โดยชักชวนให้วัดในจังหวัดลำพูน ช่วยเหลือกันซึ่งได้จัดทำให้เป็นโครงการวัดช่วยวัด ผู้นำองค์กรคณะ สงฆ์ระดับต่าง ๆ ควรที่จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนทั่วไปให้ร่วมมือกันช่วยเหลือคณะสงฆ์ที่ ประสบภัยต่าง ๆ หรือประชาชนที่ ได้รับความเดือดร้อนตามสมควร เช่น การจัดตั้ง กองทุนสงเคราะห์หรือมูลนิธิ^{๗๙}

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระโสภณกิตติธาดา, รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๕ กันยายน ๒๕๕๗..

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณรัตนสาร, เจ้าคณะอำเภอบ้านธิ , ๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายสรชัย ขยัน , ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระเทพวรสิทธาจารย์, รองเจ้าคณะภาค ๗ วัดพระธาตุดอยสุเทพ, ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระราชปัญญาโมลี, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๘ กันยายน ๒๕๕๗.

พระเดชพระคุณท่านได้ประยุกต์หลักทฤษฎีภาวะผู้นำและหลักธรรม ดังต่อไปนี้ หลักพรหมวิหารธรรม ๔ คือ ^{๘๐} เมตตา ความรัก คือการสร้างขวัญกำลังใจชนิดหนึ่ง ได้แก่ ความปรารถนา อยากให้ผู้อื่นมีความสุขโดยให้คำแนะนำแก่พระสงฆ์ในการในเรืองการสาธารณูปการอย่างมีระบบการบริหารความเมตตา กรุณา ความสงสาร ได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจกันให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากและไม่จำกัดเฉพาะในเขตการปกครองภาค มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีสุข ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแลในยากปกติของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ได้แก่ การเปิดกว้างให้ทุกคนได้มีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกันและไม่จำกัดเฉพาะในเขตการปกครองจังหวัดลำพูน ^{๘๑}

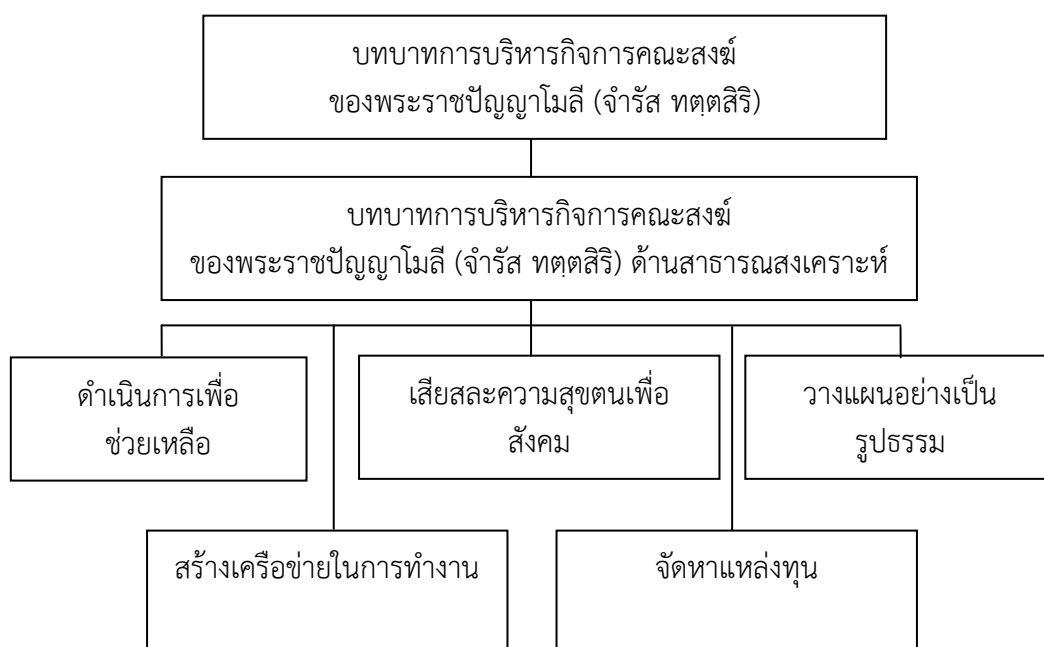
การจัดสาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นงานที่ต้องอาศัยความเสียสละส่วนบุคคลเป็นอันมาก ผู้นำคณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้วัดหรือเจ้าอาวาสให้มีการสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน เพื่อก่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันกันได้ ซึ่งคณะสงฆ์ควรจะได้รับเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการเพื่อให้มีขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ที่จะต้องประกอบด้วย ภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาสงฆ์ ผู้นำองค์กรสงฆ์แบบปัญญาญาณต้องเป็น ผู้ที่ใช้ปัญญาพิจารณา (การมีวิสัยทัศน์) และมีการประพฤติประโยชน์ (การสร้างขวัญกำลังใจ) อันได้แก่ พรหมวิหารธรรม ๔ และสังคหวัตถุธรรม ๔ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ไทยในระดับต่าง ๆ สามารถนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ตั้งอยู่บนทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเชิงพุทธ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของทฤษฎี คือ การใช้ปัญญาพิจารณา (การมีวิสัยทัศน์) และการประพฤติประโยชน์ (การสร้างขวัญกำลังใจ) และนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอริยปัตถะ ๓ หลักหลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพละ ๕ พรหมวิหาร ๔ บุรณาในการใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านเพื่อขับเคลื่อนองค์กรคณะสงฆ์ให้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมทั้งหลายของคณะสงฆ์ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ขาดภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อย่างภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สามารถบูรณาการ และ พัฒนาการ ก็ย่อมไม่สามารถดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีได้ ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความเสียหายให้แก่คณะสงฆ์เป็นอย่างมาก แต่ถ้าหากว่าผู้นำองค์กรคณะสงฆ์มีภาวะผู้นำที่ดี ย่อมสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกิจการคณะสงฆ์ไทย

^{๘๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิจติวินศน์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน , ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

ดังนั้น การนำแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านสาธารณสงเคราะห์ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๓.๖ ดังนี้



แผนภาพที่ ๓.๖ บพทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตตสิริ)

๓.๗ สรุปบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ)

จากการศึกษาวิจัยบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกจากพระสังฆาธิการผู้สนองงานและจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อเท็จจริงในการดำเนินงานอย่างตรงไปตรงมา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการภาวะผู้นำเชิงพุทธ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมกับหลักธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษา สงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า

ด้านการปกครอง บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านปกครองพบว่า ได้ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่และตามความจำเป็นพื้นฐานของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านปกครอง จะให้สมบูรณ์ ครบถ้วนในทุกภาคส่วน ทุกที่นั่นก็ยิ่งถือว่ายังไม่สมบูรณ์ เพราะในบางพื้นที่ยังไม่ได้รับความสะดวกสบายในด้านปกครอง เพื่อทบทวนความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ และแนวคิดและความริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารงานคณะสงฆ์ เพื่อเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหาการประสานงานและบริหารงานการคณะสงฆ์ภายในจังหวัด เพื่อให้มีความรู้และเข้าใจในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ในตำแหน่งหน้าที่ที่ดำรงอยู่ เพื่อให้เข้าใจและรับรู้นำไปปฏิบัติในแนวเดียวกัน เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ และมติมหาเถรสมาคมที่ออกมา ดังนั้นรูปแบบการใช้ภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ) ด้านการปกครอง ในบางพื้นที่ยังประสบปัญหาต่าง อยู่ และบางพื้นที่ถือว่ามีการบริหารจัดการและดำเนินการไปได้ด้วยดี

ด้านการศึกษา บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านศาสนศึกษาพบว่ามีการส่งเสริมมีการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คณะสงฆ์ ร่วมกันทำงานด้านการศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ให้ประสบผลสำเร็จ มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม ส่งเสริมการศึกษาทั้งมัธยม และอุดมศึกษา (วิทยาลัยสงฆ์)

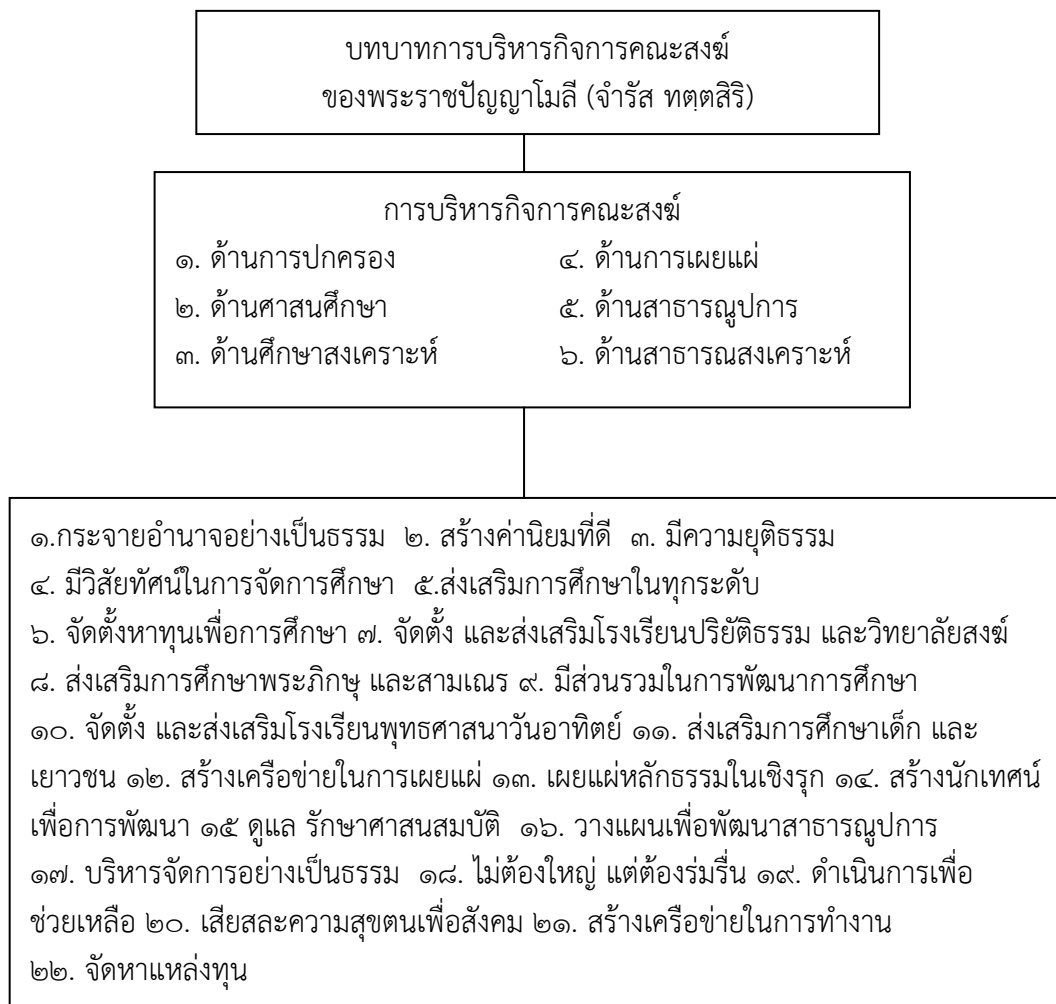
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จำรัส ทตฺตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านศึกษาสงเคราะห์ พบว่า คือ ยังขาดแคลนบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน อยากรที่จะเห็นเด็กและเยาวชนของชาติเป็นผู้มีการศึกษา เด็ก ๆ ที่อยู่ห่างไกลในชนบท มีโอกาสเรียนหนังสือ มีความรู้ที่ดี อันจะได้เป็นกำลังที่ดีของชาติบ้านเมืองในอนาคต ท่านจะมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนทุกปีเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของประชาชนทั่วไป การสนับสนุนช่วยเหลือก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน รูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การจัดหาอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น ถือว่ามีการบริหารจัดการและดำเนินการไปได้ด้วยดี

ด้านการเผยแผ่ บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านเผยแผ่ พบว่า คือ การเผยแผ่ไปในการอบรม ในการสั่งสอนประชาชนให้นำธรรมะจริงไปสั่งสอน จัดโครงการจัดอบรมโครงการธรรมทูตสัญจร ทั่วทั้งจังหวัดลำพูน เอาธรรมะคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาแท้ ๆ ไปอบรมประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้มีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อยดี ถ่ายทอดความคิดในงานประพันธ์หลายประเภทให้ศิษยานุศิษย์ บริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพในเผยแผ่ ประพันธ์งานวรรณกรรมรูปแบบกวี สอดแทรกด้วยปริศนาธรรมไว้ด้วยอุบายอันแยบยล ปฏิบัติให้เห็นเป็นการเผยแผ่ มีพุทธวิธีการสื่อสารยึดหลักธรรมและไตรตรึงเสมอ แต่ยังขาดการโครงการเพื่อสร้างพระนักเทศน์เพื่อพัฒนาพระพักเทศน์ให้เป็นไปเพื่อพระพุทธศาสนา

ด้านการสาธารณูปการ บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการ พบว่าคือ ได้มีการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สร้างความโปร่งใสและพอเพียงยั่งยืน ป้องกันความผิดพลาดและความรั่วไหล และป้องกันข้อครหาเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจของผู้บริหารและผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องการเงินทุกระดับทุกจุดให้มีสถิติการรับเงินจากแหล่งต่าง ๆ และการจ่ายเงินประเภทต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับลำดับความสำคัญเร่งด่วนเป็นที่สบายใจแก่ทุกฝ่าย ได้แก่ ทายก ทายิกา ผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาค และปฎิคาหกผู้รับบริจาค นับตั้งแต่เจ้าอาวาส ผู้บริหารงานวัด ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบที่เกี่ยวกับการเงินของวัด ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรลูกวัดด้วยกันทั้งหมด ยังขาดคุณสมบัติหรือความรู้ความสามารถของการเป็นเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ดี

ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ บทบาทภาวะผู้นำของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่ายังประสบปัญหาทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์อยู่ กล่าวคือ ยังขาดแคลนบุคลากรที่ความรู้ความสามารถในการลงพื้นที่ไปพบปะและแนะนำการดูแลสุขภาพให้กับประชาชน ปัญหาถูกน้ำขุ่นลาย ซึ่งก่อให้เกิดโรคไข้เลือดออกตามมา และประชาชนยังขาดจิตสำนึกในเรื่องการขับถ่ายไม่ถูกสุขลักษณะจนทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชน ตลอดทั้งการทำงานของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนและโรงพยาบาลประจำอำเภอ ยังขาดคุณสมบัติหรือความรู้ความสามารถของการเป็นเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ดี

จากบทสรุปดังกล่าว จึงนำมาดำเนินการเป็นแผนภาพเกี่ยวกับการนำแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ดังแผนภาพที่ ๓.๗ ดังนี้



แผนภาพที่ ๓.๗ สรุปบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จํารัส ทตฺตสิริ)